

Tento autorův povzdech byl vyvolán neustálým zodpovídáním dotazů spojených s právními aspekty celosvětové sítě, které znovu a znovu přicházejí do jeho mailboxu. Proto i v Chipu věnujeme této stále aktuální problematice další prostor, a to především otázkám souvisejícím s autorskými právy.

Ach, ten internet...

Čtenáře s hlubším zájmem o věc předem odkazuji na svou nedávno vyšlou knihu¹ (její recenzi jste si mohli přečíst v Chipu 6/99). Těm ostatním jsou určeny následující řádky, v nichž se pokud možno stručně pokusím shrnout odpovědi na nejčastější dotazy.

Znovu a opět zopakuji zásadní východisko: **na internetu platí právní řád stejně jako v každém jiném, nevirtuálním prostředí**. Poněkud problematická snad může být otázka **teritoriality**, tedy jaké právo (právo kterého státu) v určitém místě platí. Jsou v podstatě dvě možnosti: podle místa, kde je uživatel, a podle místa, kde je server s příslušnou službou či webovou stránkou. Otázka platného právního řádu není obvykle řešitelná obecně, nicméně asi bych se přikláněl k názoru, že z hlediska obchodního práva je rozhodující místo poskytovatele služby, ale např. trestní odpovědnost uživatele by asi byla posuzována podle trestního zákoníku jeho země.

Protože žádné mezinárodní dohody o internetu neexistují, nelze se dovolávat případných speciálně internetovských mezinárodních smluv, které by mohly mít nadřazenou platnost, s výjimkou těch, které platí obecně.² Není ani vyloučena existence nějaké dvoustranné úmluvy (obecně koncipované), která by také mohla hrát roli při řešení právních otázek mezi místem uživatele a místem serveru.³

Ještě než se dáme do slíbených otázek a odpovědí, rád bych připomněl, že se stále pracuje na novele (resp. na novém znění) autorského zákona. Podle informací, které mám z dobře informovaných zdrojů, by se v návrhu měly objevit tyto novinky:

a) Ochrana bude poskytnuta dílu uměleckému a dílu vědeckému (zmizí samostatná kategorie díla literárního, která poněkud narušovala jednotnost právní úpravy, neboť díla literární jsou díly uměleckými či vědeckými).

b) Za dílo se podle návrhu považují též počítačový program a databáze, jsou-li původní v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvořem (ochrana databází vyplývá z direktiv EU).⁴

c) Autorské právo se podle tohoto návrhu vztahuje na dílo dokončené, jeho jednotlivé vývojové fáze a části, včetně názvu a jmen postav.

d) Autorem je **fyzická** osoba, která dílo vytvořila (nedochází zde podle vzoru práva copyrightového k průlomům, tak často požadovanému v oblasti počítačových programů, totiž aby autorem mohla být i osoba právnická).

e) Zákon vymezuje různé způsoby užití díla – rozmnožování, rozšiřování, pronájem⁵, půjčování, vystavování a různé způsoby sdělování díla veřejnosti – v tomto případě formou výčtu, tj. zejména živé provozování a jeho přenos, provozování ze záznamu a jeho přenos, vysílání rozhlasem nebo televizí a kabelové šíření, přenos rozhlasového nebo televizního vysílání a kabelový přenos vysílání, provozování rozhlasového či televizního vysílání nebo kabelového šíření (když už se zde objevují tak technologicky závislé formulace, považují opomenutí technologie internetu za závažnou chybu – podle mého názoru nastanou velké výkladové problémy vyplývající z obtížné uchopitelnosti internetu a jeho služeb).

f) Majetková práva trvají, pokud není dále stanoveno jinak, po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti (v oblasti počítačů velmi zábavné ustanovení).

g) Navrhovaný zákon stále umožňuje tzv. *volné užití díla*, přičemž za užití díla podle tohoto zákona se nepovažuje užití pro soukromou potřebu; to neplatí pro zhotovení rozmnoženiny počítačového - programu či elektronické databáze nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického. Očekával jsem, že novela zasáhne i do děl hudebních, obrazových a audiovizuálních, která jsou – např. fenoménem MP3 – výrazně ohrožena, a přitom stávající znění § 15 AutZ ani navrhované znění vůbec neomezí zhotovování rozmnoženin těchto druhů záznamů, pokud budou deklarovány jako pro osobní potřebu.

h) Tento palčivý problém je ošetřen uložením náhradní povinnosti výrobcům a dovozcům používaných zařízení (přehrávací přístroje a nenahrané nosiče zvukové nebo zvukově-obrazové) platit odměny prostřednictvím kolektivní správy práv.

i) Jistou nadějí je také nové opatření, podle kterého neoprávněným zásahem do autorského práva je i odstranění nebo změna jakékoli elektronické informace o identifikaci práv k dílu, rozšiřování rozmnoženin díla včetně jejich dovozu, jakož i sdělování díla veřejnosti, u něhož byly elektronické informace o identifikaci práv k dílu odstraněny nebo pozměněny bez svolení autora.

j) Namísto doposud používaného termínu “dílo filmové” zavádí návrh zákona (velmi vhodně) pojem “dílo audiovizuální”.

k) Samostatný oddíl je věnován **počítačovým programům**: *“Počítačový program je chráněn jako dílo literární bez ohledu na formu jeho vyjádření, včetně přípravných koncepčních materiálů a podkladové dokumentace k jeho vytvoření.”*

l) Možnost zkoumání a zasahování do programu zůstává sice zhruba stejná jako dnes (v dosti liberálním ust. § 15 odst. 4 až 6 AutZ), nicméně připojená restrikce mne poněkud uklidňuje: *“Informace získané při této činnosti nesmějí být poskytnuty jiným osobám ani využity k jiným účelům než k dosažení vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu. Dále nesmějí být tyto informace využity ani k vývoji, zhotovení nebo k obchodnímu využití počítačového programu v podstatě podobného v jeho vyjádření nebo k jinému jednání ohrožujícímu nebo porušujícímu autorské právo. Ustanovení nesmí být vykládána nepřiměřeně na újmu oprávněných zájmů autora ani v rozporu s běžným využíváním počítačového programu.”*

m) Čtvrtá část návrhu zákona obsahuje zvláštní práva k databázím – touto problematikou se budeme zabývat v samostatném rozboru.

n) Z hlediska ujasnění práva procesního je velmi užitečným ustanovením toto: *“Pokud z ustanovení tohoto zákona neplyne něco jiného, řídí se právní vztahy autorů a výkonných umělců k uživatelům jejich předmětů ochrany podle tohoto zákona občanským zákoníkem, není-li písemně dohodnut zákoník obchodní.”*

Text navrhovaného zákona zatím není příliš “učesaný”, ale to by mi zdaleka nevadilo tolik, jako značná absence úvah autorů z hlediska internetových technologií, možností, aplikací a služeb. Nezbyvá než doufat, že ještě dojde k vylepšení.

Ale nyní už se vraťme do současného stavu autorského práva a k dotazům souvisejícím s internetem.

Mám-li nějaký webový server, musí být autorská práva uvedena na každé stránce, nebo je stačí uvést na stránce hlavní (/index.htm)?

Aby bylo dílo chráněno autorským zákonem, není třeba uvádět nic. Autorské právo k dílu vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno slovem, písmem, náčrtem, skicou nebo v jakékoliv jiné vnímatelné podobě (§9 odst.1 AutZ). Není tedy nutná žádná formální registrace (příhláška), jako tomu je např. u ochranných známek, vynálezů a jiných tzv. průmyslových práv, ani jakékoliv zvláštní prohlášení. (Na druhé straně takové upozornění na autorská práva, jejich zákonnou ochranu a případně uvedení možnosti získat souhlas k užití vystaveného díla může být dobrým ochranným prvkem, nebo i obchodním tahem.)

Pokud by se ale mělo jednat o splnění povinnosti podle § 12 (uveřejnění jména autora vydavatelem či uživatelem), potom podle mého názoru nevyplývá sice ze zákona, kde přesně má být autorství uvedeno, nicméně pravděpodobně by to mělo být na těch stránkách, kde se dílo (díla) nachází; jedná-li se o více stránek, bylo by zřejmě možné uvést autora na nějaké úvodní stránce.

Pokud někomu pošlu dopis, mám na tento dopis nějaká práva? Třeba autorská? Jinými slovy, smí příjemce můj dopis např. poslat někomu jinému bez mého souhlasu?

Tazatel zřejmě myslí dopis zasílaný prostřednictvím e-mailu, ale řekněme si hned, v souladu s tím, co bylo řečeno úvodem, že můžeme hovořit obecně o jakémkoliv druhu dopisu, bez ohledu na jeho technologickou realizaci. Celý problém má dvě roviny, a to *autorskoprávní a občanskoprávní*.

Pokud by se jednalo o autorské dílo, nepochybně by dopisu příslušela autorskoprávní ochrana. Autor má mj. právo na ochranu svého autorství, zejména na nedotknutelnost svého díla, a je-li dílo užíváno jinou osobou, aby se tak dělo způsobem nesnižujícím hodnotu díla, jakož i právo s dílem nakládat, zejména rozhodnout o jeho uveřejnění a udílet svolení k jeho užití.

Pro to, zda předmětný dopis je, či není autorským dílem, je přitom rozhodující jedinečnost a neopakovatelnost vykazující znaky autorskoprávní individuality jako výsledek tvůrčí činnosti autora (§ 2, odst. 1 AutZ). Ta je dána ztvárněním díla, které zákon formuluje jako *“vyjádření slovem, písmem, náčrtem, skicou nebo v jakékoli jiné vnímatelné podobě”* (§ 9, odst. 1 AutZ).

Nehmotný výsledek duševní činnosti u dopisu jako autorského díla musí v souladu s autorským zákonem vyhovět dvěma znakům – měřítkům, která klademe na autorskoprávní individualitu díla a na původnost (originalitu) díla. Přitom autorský zákon sám tyto pojmy neuvádí ani nerozpracovává, výklad

nám s různou mírou autority podávají odborníci, učebnice či judikáty (rozhodnutí soudů) a tento výklad vyplývá z interpretace pojmů, s nimiž autorský zákon operuje.

Obecně je možné říci, že požadavky individuality vyplývají ze subjektivní stránky díla – ze skutečnosti, že je výsledkem činnosti fyzického a nezaměnitelného individua a jeho vyjádření s nezaměnitelným, jedinečným výsledkem.

U autorského díla přitom nejde o jedinečnost a ochranu námětů, myšlenky, nápadu, metody, postupu, ale o jejich zformování, vyjádření v podobě individuálního, a tím jedinečného zpracování. Individualita díla se promítá i do jeho původnosti jako výrazu činnosti konkrétního autora a jeho "rukopisu", zaměnitelnosti či nezaměnitelnosti díla s jiným, a autorské jedinečnosti. Obávám se proto, že dopisy ve velké většině nebudou splňovat pojmové znaky podle AutZ, a tudíž nebudou autorskými díly podle tohoto zákona chráněnými. Zcela to vyloučit však nelze.

Podstatnou ale zřejmě bude ochrana jiného druhu, a to podle **občanského zákoníku**, zák. č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů.⁶ Občanský zákoník upravuje v rámci jednotlivých práv na ochranu osobnosti výslovně i právo na slovní projev, a to v rámci § 11: "*Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.*" V našem případě jde zřejmě právě o citované **projevy osobní povahy**.

Právo k hmotnému substrátu zachycujícímu tyto projevy je upraveno v § 12 odst. 1 ObčZ: "*Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením.*" Tyto substráty se po odeslání dostávají do zvláštního režimu, kdy osobnostní právo náleží pisateli (dopisu či mailu), zatímco vlastnické právo k hmotnému substrátu náleží příjemci (v případě mailu to není ovšem hmotný substrát, ale kopie v elektronické podobě). Jestliže by tedy došlo k neoprávněnému užití dopisu, má pisatel možnost ochrany podle § 13 a násl. ObčZ.

Pokud by mělo dojít k rozporu mezi autorskoprávní a občanskoprávní ochranou, dává judikatura i literatura přednost ochraně osobnostněprávní.⁷ Přitom zde může nastat situace, kdy k použití dopisu bude třeba nejen souhlasu jeho pisatele (o jehož projev osobní povahy jde) – to vždy – ale i souhlasu osoby, jíž se projev týká (typicky adresáta), a to ve speciálních případech, kdy by zveřejnění zasáhlo do osobnostních práv této druhé osoby.

Pro úplnost ještě uvedme trestněprávní ochranu podle ust. § 240: "*Kdo v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch*

a) prozradí tajemství, o němž se dozvěděl z písemnosti, telegramu nebo telefonního hovoru, které nebyly určeny jemu, nebo b) takového tajemství využije, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok."

Pošlu-li osobě (pouze a jedině jí) sprostý dopis, nedopouštím se trestného činu pomluvy. Chápu-li to dobře, pokud jej dostane ještě někdo jiný, už to pomluva bude. Ale i když to nebude pomluva, může být pisatel stíhán za urážku na cti?

Tazatel správně chápe, že trestný čin pomluvy je možné spáchat pouze tehdy, budou-li splněny pojmové znaky skutkové podstaty podle trestního zákona. Urážlivým mailem zaslaným urážené osobě – a nikomu jinému – nelze spáchat trestný čin pomluvy. K naplnění skutkové podstaty trestného činu

podle § 206 – Pomluva⁸ by mohlo dojít v případě, že by urážlivý mail byl zaslán jiným osobám (nebo všem – uvedením parametru typu “all”). Přitom aplikace druhého odstavce § 206 není v případě internetu, ani pouhého e-mailu vyloučena.

K druhé části dotazu je třeba připomenout základní pravidlo “nullum crimen, nulla poena sine lege” – jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest lze za jeho spáchání uložit. Trestní zákon zná pouze *urážku mezi vojáky* (§ 276), ale nikoliv urážku na cti. Maximálně by se muselo jednat o *hanobení národa, rasy a přesvědčení* podle § 198 TrZ.⁹ V úvahu by však podle mého názoru přicházela kvalifikace *přestupku proti občanskému soužití* podle § 49 zákona č. 200/1990 Sb. ve znění pozdějších předpisů.¹⁰

Vladimír Smejkal

Odkazy

¹ Smejkal, V.: Internet @ §§§. GRADA, Praha 1999.

² Např.. Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů z Ženevy dne 29. října 1971 apod.

³ Příkladem může být “Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Švýcarskou konfederací o ochraně údajů o původu, označení původu a jiných zeměpisných označení”.

⁴ Viz 96/9/EC: Directive of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases, OJ L 077.

⁵ Z hlediska podnikatelského je podstatné, že zákon odstraní stávající určitou právní nejistotu týkající se pronájmu počítačových programů, zvukových a zvukově-obrazových záznamů.

⁶ Viz zejména K. Knap, J. Švestka, O. Jehlička, P. Pavlík, V. Plecítý: Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha 1996, str. 107, 274.

⁷ Tamtéž, str. 278.

⁸ “(1) Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. (2) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem.”

⁹ “Kdo veřejně hanobí a) některý národ, jeho jazyk nebo některou rasu, nebo

b) skupinu obyvatelů republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.”

¹⁰ “Přestupku se dopustí ten, kdo: a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch...”